

Maciej Skaza*

OBLICZA PIĘKNA

FACES OF BEAUTY

The pluralism of contemporary architecture can be considered as cohabitation of different forms in public spaces. Two buildings described in the essay have their origins in distinct architectural styles. Cubic solid of museum in Bregenz takes its shape from the order of doubled walls. Museum in Bilbao is often called „the architectural sculpture”. It is the composition of walls-surfaces. There is always a wall when one tries to describe any building. Its shape can provoke the reception of architecture. Can it provoke its beauty? „*Non so ché*” as Petrarca said.

Zaproponowany temat rozważań, pytanie o piękno architektury współczesnej, sprzyja poszukiwaniu wiedzy o sztuce budowania. Niezmiennym pozostaje, zarówno przedtem jak i teraz, rozwiązywanie problemów dotyczących trwałości, celowości i piękna budowli, jako podstawowych zadań stawianych architektom. Współczesność mówi jednak o wielości reguł wspierających definiowanie kształtu architektonicznej przestrzeni. Obrazy architektury zaświadcniają o istnieniu pluralizmu form architektonicznych znamionujących dobę nowoczesną, w którą wpisuje się także teraźniejszość. Jak pisze Maria Misiągiewicz: *Panuje swoboda wyboru inspiracji z obszaru świata myśli i rzeczy. Obok siebie istnieją odmienne kształty architektury* [1].

Dom Sztuki w Bregencji, zrealizowany w latach 1990–1997, swoją skalą i prostopadłościennym kształtem wpisuje się w wolnostojącą zabudowę pierzei ulicy wzdłuż jeziora Constance.

Jednak charakter tej architektury, zaproponowanej przez Petera Zumthora, zaskakuje w tym otoczeniu. Sprawia ona wrażenie „szklanego domu” wyidealizowanego przez bezokienne płaszczyzny. Ideę takiego rozwiązania wyjaśnia autor:

byłoby wielkim błędem, gdybyśmy zbudowali fasadę, która zdawała by się mówić »ja jestem high-tech« ... Proces pracy był podobny do działania artysty, może takiego, jak Joseph Beuys, który lubił

materiał. Kiedy lubisz jakiś materiał i bierzesz go ze szczerością, bo ci się podoba, traktujesz go odpowiednio dobrze, z czułością. Dla nas szkło było takim materiałem. I dla szkła właśnie szukaliśmy mistrzowskiego, choć pospolitego sposobu użycia [2].

Rozwiązanie zaproponowane przez Petera Zumthora jest niecodzienne. Szklane płaszczyzny, które wyznaczają kształt domu sztuki, są bowiem „ścianami pozornymi”. Nie są to przegrody termiczne, nie umieszczono w nich okien ani drzwi.

Z zewnątrz odbieramy ścianę poprzez rysunek siatki modularnego podziału i wypełniających go płaszczyzn. Peter Zumthor pisze, że: *wygląda jak trochę nastroszone pióra lub też jak łuskowa struktura* [3]. Szklane płyty ustawiono bowiem w poziomych rzędach niczym dachówkę – na zakładkę [4]. Poziome linie podziału modularnego tworzą szczeliny, poprzez które powietrze swobodnie przedostaje się z zewnątrz.

Za tą zewnętrzną kurtyną, w głębi ukryta została konstrukcja. Kształt domu sztuki w Bregencji definiują „zdwojone” ściany. Pierwsza, szklana jest kurtyną, która okrywa właściwą ścianę budynku. Zewnętrzną płaszczyznę utrzymują wsporniki wyprowadzone z układu rygli i słupków. Ta ukryta konstrukcja wsporcza zamocowana została do ściany właściwej. Ta wewnętrzna, betonowa ściana wraz ze stropami stanowi konstrukcyjną strukturę budynku.

* Skaza Maciej, dr inż. arch., Politechnika Krakowska, Instytut Projektowania Architektonicznego.

To właśnie wewnętrzna ściana pełni rolę właściwej granicy budynku, przegrody termicznej, przegrody fizycznej.

Zdwojone ściany pozwalają uzyskać inne wrażenie z zewnątrz, inne we wnętrzu. Z zewnątrz charakter architektury buduje modułowy rysunek podziału na płaszczyźnie elewacji. Nie zakłóca go żaden otwór – wejście umieszczono bowiem od tyłu. Peter Zumthor porównuje ten budynek do lampy, pisze, że: *absorbują zmieniające się światło, kolor nieba, mgiełkę jeziora, odbijają światło i kolor, nadając mu własne życie, zachowując się zależnie od kąta patrzenia, padania światła i pogody* [5].

Odmienne wrażenia budują widoki Muzeum Guggenheima, zrealizowane w Bilbao w latach 1991–1997 według projektu Franka O. Gehrygo. Spoglądając na budynek w Bilbao jego rzeźbiarska forma odbierana może być jako spiętrzenie brył. To nawarstwienie znajduje swoją kulminację w środkowej, najwyższej części budowli.

Ściany wydzielające przestrzeń muzeum są trójwymiarowymi powierzchniami, a nie dwuwymiarowymi płaszczyznami. Różnią się zarysem, wielkością i ułożeniem. Gra kontrastów znajduje wyraz w kształtach poszczególnych ścian. Są one wklęsłe lub wypukłe, pofalowane lub połamane, zagięte lub wygięte. Ułożono je w poziomie lub w pionie podkreślając kierunek horyzontalny lub akcentując wertykalność. Te różnorodne powierzchnie tworzą grę kształtów i kierunków. Trudno doszukiwać się tam śladów pionu lub poziomu, jedynie płaszczyzna terenu stanowi odniesienie.

W kompozycję muzeum Frank O. Gehry włącza również najbliższe otoczenie budowli. Zewnętrzna przestrzeń wnika w głąb, przeciska się przez szczeliny pofalowanych ścian. Architekt projektując budynek w przemysłowej dzielnicy, w zakolu żeglownej rzeki Nervión uwzględnił rozmiar i skalę jego najbliższego otoczenia.

Charakterystyczny widok ukazuje się od strony rzeki, gdzie lustrzane odbicie w wodzie wzmaga dy-

namikę kształtów stworzoną przez ściany–powłoki. Materiał, z którego wykonano warstwę licową ścian, ma także istotne znaczenie.

Arkusze blachy tytanowej zamontowane po stronie zewnętrznej rozstrzygają o charakterze tych powierzchni. Metalowa powłoka przybiera różne zabarwienie w zależności od warunków oświetlenia, pory dnia i roku. Światło padając na połyskliwą powierzchnię zmienia jego barwę, generuje kolejne odcienie koloru, także refleksy i odbicia.

Należy podkreślić również skalę tej budowli. Program ekspozycji mieści się na powierzchni 10.600 m², co zaświadcza o wielkości budowli. Zaplanowano tam dziewiętnaście pomieszczeń wystawienniczych o różnej wielkości. Wskazując na rozmiary jednej z sal, której długość wynosi 130m, a szerokość 30m, Phillip Jodidio porównuje skalę tej przestrzeni z katedrami nowej ery [6].

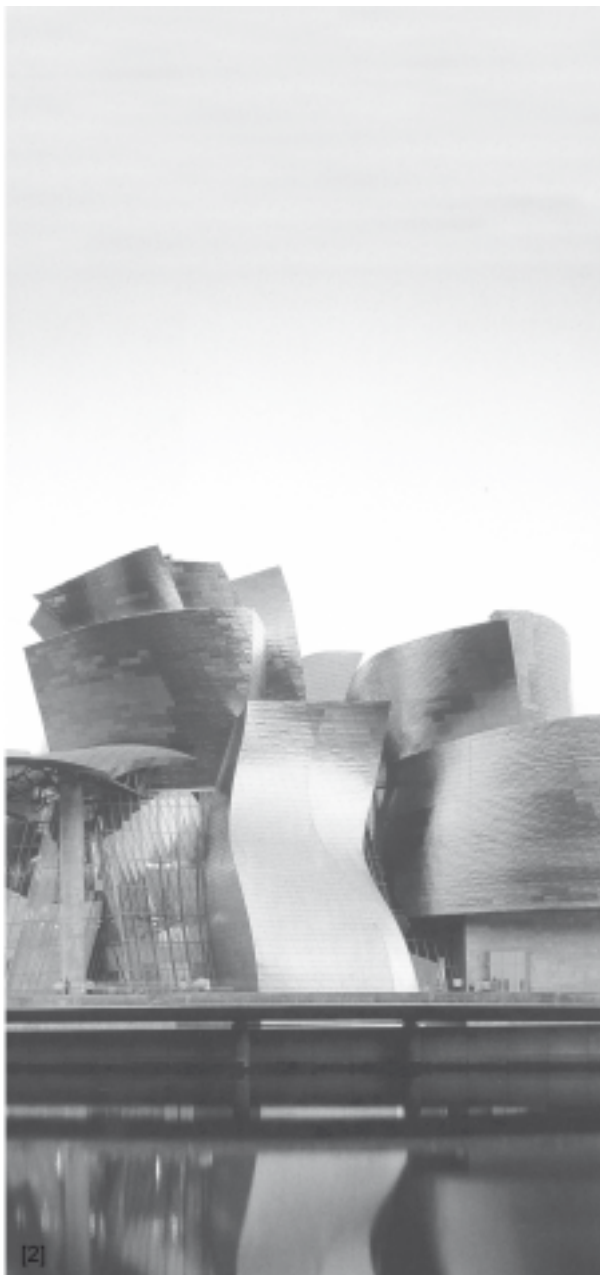
Budynek odbierany jest jako najbardziej spektakularne dzieło Franka O. Gehrygo [7]. Podkreślana jest stylistyka widoczna w jego wcześniejszych realizacjach. Potwierdza to zdanie również Phillipe Jodidio: *złożone formy, które przestudiował i przedstawiał przez wiele lat, razem stworzyły symfonię rzeźbionych brył*. Zaproponowana forma daleka jest jednak od idei, które poszukiwały kształtu przestrzeni architektonicznej w kompozycji elementarnych brył.

Oba z zaprezentowanych budynków służą ekspozycji sztuki. Kubiczny kształt domu sztuki w Brencji budują zdwojone ściany. O charakterze architektury rozstrzygają szklane płaszczyzny „ściany pozornej”. Bryła muzeum w Bilbao to kompozycja ścian–powierzchni budujących formę architektonicznej rzeźby, która w kolejnych obrazach, kadrach ujęć ujawnia coraz to inne widoki.

Zaprezentowane budowle odzwierciedlają odmienne postawy twórcze architektów. Pomimo nieodległej daty realizacji znalazły jednak już swoje miejsce w biografii sztuki budowania. Pozostaje jednak pytanie o samą definicję piękna architektury współ-

1 Peter Zumthor, *Dom Sztuki*, Bregencja, Austria, 1990–1997

2 Frank O. Gehry, *Muzeum Guggenheima*, Bilbao, Hiszpania, 1991–1997

czesnej. Pełni wątpliwości, co do możliwości określenia jednoznacznej definicji, moglibyśmy w tym miejscu przytoczyć słowa Francesco Petrarke, który wyraził się, że piękno jest: *non so ché* (jest nie wiem czym) [8].

PRZYPISY

[1] M. Misiągiewicz, *Architektoniczna geometria*, Kraków 2005, s. 75.

[2] *Trzy rozmowy z Peterem Zumthorem*, „Architektura&Biznes” 2003 nr 2, s. 28.

[3] P. Zumthor, *Art Museum Bregenz*, „Architecture and Urbanism” 1998 nr 2, Extra Edition, Peter Zumthor, s. 174.

[4] W. Celadyn, *Przegrody przeszklone w architekturze energooszczędnej*, Kraków 2004, s. 103.

[5] *Ibidem*, s. 176.

[6] P. Jodidio, *Contemporary American Architects. Vol. IV*, Köln, 1998, s. 69.

[7] M. Banaszak, *Cud w Bilbao. Muzeum Guggenheima w Hiszpanii*, „Magazyn budowlany” 1999 nr 1, s. 23.

[8] [por.] Wł. Tatarkiewicz, *Dzieje sześciu pojęć*, Warszawa 2005, s. 156.

